

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВСП «ЕКОНОМІКО-ПРАВНИЧИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

Олена ГРИБАНОВА

2024

ЕТИКА ТА ДЕОНТОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки фахових молодших бакалаврів

галузі знань: 23 соціальна робота

спеціальності: 231 соціальна робота

освітньо-професійної програми: соціальна педагогіка

Укладач Наталія ЯЦУК

Обговорено та ухвалено
на засіданні циклової комісії соціальної
роботи, педагогіки та адвокатури
Протокол № 1 від «28» серпня 2024

Голова ЦК Олена МАЛОВІЧКО
(підпис) (ім'я, прізвище)

Ухвалено методичною радою коледжу

Протокол № 1 від «18» вересня 2024
Заступник директора з НМР

Альона ХОДАКОВСЬКА
(підпис)

2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	
Кількість кредитів - 3	Галузь знань 23 соціальна робота _____ (шифр і назва)	Нормативна/вибіркова	
Розділів – 3	Спеціальність _231 соціальна педагогіка (шифр і назва)	Рік підготовки: 3	
Загальна кількість годин - 90		5 -й	-й
		Лекції	
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: – _2__ год	Освітньо-професійна програма соціальна робота _____ (якщо програм декілька, вписати назви усіх програм)	14 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	год.
	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		48 год.	год.
Вид контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Етика та деонтологія соціальної роботи» здобувачів освіти спеціальності 231 соціальна робота є формування професійно-етичної компетентності як здатності обирати правильну поведінкову стратегію та усвідомлювати моральну відповідальність за прийняте рішення.

У разі успішного завершення курсу здобувач освіти набуває програмні компетентності:

ІК. Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів соціальної роботи, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного, демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК 12. Здатність дотримуватися етики професійного спілкування і стандартів соціальної роботи.

СК 15. Пропагувати здоровий спосіб життя серед населення, застосовуючи методики оздоровлення, фізичного та морального вдосконалення та методи формальної і неформальної освіти.

Програмні результати навчання, які досягаються за допомогою вивчення дисципліни:

РН 3. Розв'язувати типові задачі в професійній діяльності.

РН 13. Визначати зміст і види співпраці з представниками різних професій, груп, громад у професійній діяльності.

РН 16. Організовувати процес профілактики порушень поведінки, міжособистісних конфліктів, соціальних ризиків.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальний курс «Етика та деонтологія соціальної роботи» належить до циклу професійної підготовки спеціальності. Дисципліна органічно взаємодіє з такими курсами програми, як: «Права і свободи людини та громадянина в Україні», і закладає основи таким дисциплінам, як «Методи соціально-педагогічної роботи», «Основи тьюторського супроводу в роботі соціального педагога».

3.

Програма навчальної дисципліни **Розділ 1. Етичний вимір соціальної роботи**

Тема 1. Професійна етика як теоретична основа діяльності соціального працівника

Сутність поняття етики. Принципи гуманізму, терпимості, поняття добра, співчуття, совісті, сенсу життя як складові предмету вивчення етики. Етичні категорії як основні поняття науки про етику. Класифікація етичних категорій. Основні категорії професійної етики у соціальній роботі: етичні відносини, етична свідомість, етичні дії та професійний обов'язок. Предмет і функції професійної етики. Завдання професійної етики. Основні поняття професійної етики. Гуманістична спрямованість професійної етики. Мета, об'єкт, предмет та основні функції етики соціальної роботи.

Тема 2. Етичні вимоги до діяльності соціального працівника

Моральність. Складові моральності. Моральна свідомість особистості соціального працівника. Критерії моральності. Взаємозв'язок моральних цінностей, знань та переконання у формуванні моральної потреби. Компоненти моральної норми. Моральні правила виконання професійних обов'язків соціального працівника. Критерії моральності. Професійні цінності та їх класифікація. Ціннісні орієнтації соціального працівника. Основні цінності соціальної роботи як професійної діяльності. Професійно-етичні якості соціального працівника. Індивідуальні якості соціального працівника як особистості. Вимоги до професійно-значущих особистісних якостей соціального працівника.

Тема 3. Деонтологія соціальної роботи

Деонтологія як розділ етики. Вчення про належну поведінку Ієремія Бентама. Основні деонтологічні підходи. Принципи які включає в себе деонтологія соціальної роботи. Ключові етичні категорії деонтології соціальної роботи. Професійна відповідальність та обов'язок соціального працівника. Поняття професійного та морального обов'язку спеціаліста. Види та типи відповідальності соціального працівника. Професійні межі соціальної роботи та професійне вигорання. Роль наказів, інструкцій у встановленні деонтологічних нормативів. Престиж професії. Деонтологія і документація соціальних служб. Особливості застосування категорій деонтології в різних видах соціальної роботи. Деонтологічні вимоги до роботи з різними категоріями населення.

Тема 4. Цінності та етичні принципи соціальної роботи у формуванні професійно-етичного кодексу соціального працівника

Принципи професійної етики соціального працівника та принципи соціальної роботи. Взаємозв'язок принципів соціальної роботи та принципів етики соціальної роботи. Декларація етичних принципів соціальних працівників у досягненні найвищих стандартів професійної доброчесності. Принципи досягнення найвищих стандартів професійної доброчесності. Етичні принципи і стандарти соціальної роботи. Професійно-етичний кодекс соціального працівника. Функції етичного кодексу соціальної роботи. Джерела розробки етичних норм соціальної роботи. Професійно-етичний кодекс соціального працівника України.

Тема 5. Етичні дилеми в соціальній роботі та професійний вибір соціального працівника.

Професійне самовизначення і актуалізація людини в професії. Етапи виникнення професійного самовизначення. Групи особистісних якостей спеціаліста соціальних служб. Дилеми професійної моралі. Причини виникнення етичних дилем. Поняття етичної дилеми в соціальній роботі. Загальні підходи до прийняття етичних рішень та методи розв'язання етичних проблем. Групу етичних дилем які виникають у практичній соціальній роботі. Поняття професійної таємниці та рівні її дотримання. Особисті та професійні цінності. Модель професійної діяльності соціального працівника. Соціальна і професійна позиція

працівника. Моделі етичного прийняття рішень. Стратегії вибору і прийняття фахових етичних рішень.

Тема 6. Етичні характеристики роботи соціальних інститутів та соціальних працівників з різними групами клієнтів

Етичні аспекти роботи соціальних служб. Етичні аспекти досліджень у соціальній роботі. Принципи складання програм досліджень якими керується соціальний працівник (творчий колектив). Особиста відповідальність соціального працівника (творчий колектив) як дослідника. Морально-етичні принципи роботи соціального працівника в роботі з отримувачами послуг. П'ять груп інтересів, представлених в соціальній роботі. Особливості роботи соціальних працівників при наданні допомоги різним категоріям клієнтів. Деонтологічні вимоги до роботи з різними категоріями населення.

Розділ 2.

Етичні аспекти діяльності соціального працівника

Тема 7. Зміст та структура професійно-етичної культури соціального працівника

Визначення та зміст понять "культура", "професійно-етична культура", критерії професійно-етичної культури. Функції професійно-етичної культури соціального працівника. Структурні компоненти професійної культури соціального працівника. Компоненти професійно-етичної культури соціального працівника. Функціональні компоненти системи професійно-етичної культури соціального працівника. Поняття "корпоративна культура". Зовнішні і внутрішні ознаки корпоративної культури. Форми існування та внутрішнього прояву корпоративної культури.

Тема 8. Етикет соціального працівника

Зміст поняття "етикет", значення норм і правила етикету в суспільному житті. Видів етикету. Етикет як сукупність правил поведінки людини. Основні принципи і правила етикету соціального працівника. Взаємозв'язок професійного етикету та культури мови.

Тема 9. Основи етичної комунікації в професійній діяльності соціального працівника

Основи етичної комунікації в професійній діяльності соціального працівника. Структура та особливості спілкування в соціальній роботі. Комунікативний етикет дистанційної допомоги. Деформації у спілкуванні. Прояви та фактори, що впливають на помилки у сприйнятті. Комунікативний етикет дистанційної допомоги. Етикет ділового спілкування (розмова по телефону, вислуховування клієнта, надання консультацій тощо).

Тема 10. Професійний імідж соціального працівника

Витоки та історія становлення поняття іміджу. Групи осіб які презентують в суспільстві імідж професійної соціальної роботи. Роль іміджу у професійній діяльності соціального працівника. Поняття професійного іміджу та його компоненти. Професійні вимоги до іміджу соціального працівника. Етапи побудови професійного іміджу.

Тема 11. Етичні засоби запобігання та подолання конфліктних ситуацій у соціальній роботі

Зміст поняття "конфлікт", функції, структура, динаміка. Основні ознаки конфлікту. Структура конфлікту. Динаміка конфлікту. Основні етапи конфлікту. Співвідношення фаз і етапів конфлікту. Стратегії вирішення конфліктів. Етичні засади соціальної роботи в процесі розв'язання конфлікту. Гармонізація відносин в соціально-психологічних конфліктах. Загальні рекомендації з вирішення конфліктної ситуації. Методи профілактики та попередження конфліктів. Технології попередження конфліктів та методи їх урегулювання. Медіація.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		л	с/п	лаб.	сам.роб.
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Етичний вимір соціальної роботи					
<i>Тема 1. Професійна етика як теоретична основа діяльності соціального працівника</i>	8	2	2		4
<i>Тема 2. Етичні вимоги до діяльності соціального працівника</i>	6		2		4
<i>Тема 3. Деонтологія соціальної роботи</i>	8	2	2		4
<i>Тема 4. Цінності та етичні принципи соціальної роботи у формуванні професійно-етичного кодексу соціального працівника</i>	6		2		4
<i>Тема 5. Етичні дилеми в соціальній роботі та професійний вибір соціального працівника</i>	10	2	4		4
<i>Тема 6. Етичні характеристики роботи соціальних інститутів та соціальних працівників з різними групами клієнтів</i>	6		2		4
<i>Разом за розділом 1.</i>	40	6	14		24
Розділ 2. Етичні аспекти діяльності соціального працівника					
<i>Тема 7. Зміст та структура професійно-етичної культури соціального працівника</i>	8	2	2		4
<i>Тема 8. Етикет соціального працівника</i>	6		2		4
<i>Тема 9. Основи етичної комунікації в професійній діяльності соціального працівника</i>	8	2	2		4
<i>Тема 10. Професійний імідж соціального працівника</i>	8	2	2		4
<i>Тема 11. Етичні засоби запобігання та подолання конфліктних ситуацій у соціальній роботі</i>	8	2	2		4
<i>Індивідуальне завдання (ІДЗ)</i>	24		4		20
<i>Разом за розділом 2</i>	50	6	14		10
Усього годин	90	14	28		54

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. Етичний вимір соціальної роботи		
1	Професійна етика як теоретична основа діяльності соціального працівника	2
3	Деонтологія соціальної роботи	2
5	Етичні дилеми в соціальній роботі та професійний вибір соціального працівника	2
Розділ 2. Етичні аспекти діяльності соціального працівника		
7	Зміст та структура професійно-етичної культури соціального працівника	2
9	Основи етичної комунікації в професійній діяльності соціального працівника	2
10	Професійний імідж соціального працівника	2
11	Етичні засоби запобігання та подолання конфліктних ситуацій у соціальній роботі	2
Разом		14

6. Теми семінарських занять (практичних/лабораторних)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. Етичний вимір соціальної роботи		
1	Основні категорії професійної етики у соціальній роботі	2
2	Основні цінності соціальної роботи як професійної діяльності.	2
3	Деонтологічні вимоги до роботи з різними категоріями населення	2
4	Професійно-етичний кодекс соціального працівника.	2
5	Поняття етичної дилеми в соціальній роботі та методи розв'язання етичних проблем	4
6	Деонтологічні вимоги до роботи з різними категоріями населення	2
Розділ 2. Етичні аспекти діяльності соціального працівника		
7	Форми існування та внутрішнього прояву корпоративної культури.	2
8	Етикет як сукупність правил поведінки соціального працівника	2
9	Етикет ділового спілкування (розмова по телефону, вислуховування клієнта, надання консультацій тощо)	2
10	Етапи побудови професійного іміджу	2
11	Технології попередження конфліктів та методи їх урегулювання	2
	Презентація індивідуального завдання	4
Разом		28

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. Етичний вимір соціальної роботи		
1	Скласти щоденник «Основні поняття професійної етики». Це дві частини в яких фіксуються етичні категорії, а в іншій частині роздуми щодо їх розуміння та притаманності їх особі	4
2	Матриця особистих та професійних цінностей	4
3	Розробити інструкції з дотримання деонтологічних вимог для роботи з різними категоріями населення.	4
4	Професійно-етичний кодекс соціального працівника організації	4
5	Розробити стратегії вибору і прийняття фахових етичних рішень.	4
6	Розробити інструкцію морально-етичних норм роботи з різними групами клієнтів соціальних інститутів.	4
Розділ 2. Етичні аспекти діяльності соціального працівника		
7	Проаналізувати рівень корпоративної культури однієї із соціальних організацій	4
8	Розробити правила етикету для соціальних працівників установи/організації.	4
9	Здійснити запис діалогів (розмова по телефону, вислуховування клієнта, надання консультацій тощо) з дотриманням етикету ділового спілкування	4
10	Розробити власний імідж для практики соціального працівника	4
11	Підібрати кейси які продемонструють стратегії вирішення конфліктів	4
12	Презентація портфолію – етичний кодекс соціальних працівників конкретної організації (можливо за місцем практики або роботи)	20
Разом		54

8. Індивідуальне завдання

Дослідження рівня етичної поведінки працівників організації за місцем роботи чи проходження практики та на основі результатів дослідження розробки етичний кодекс соціального працівника організації до якого мають увійти інструкції.

Завдання передбачає такі рівні виконання:

середній рівень – це аналіз рівня корпоративної культури що панує в організації де ви працюєте чи проходите практику, зокрема дотримання етичних норм. Додайте до аналізу розробку інструкції які підвищать рівень етичної культури працівників – 10 балів;

достатній рівень – презентуйте етичний кодекс організації - 15 балів;

високий (творчий) рівень – розробіть етичний кодекс організації та його відео презентацію яка міститиме кейси етичної поведінки соціального працівника – 20 балів.

НЕФОРМАЛЬНА /ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА

Освітній процес дає можливість реалізувати власну індивідуальну освітню траєкторію і отримати програмні результати проходячи навчання на інших освітніх платформах. Студія онлайн-освіти EdEra пропонує онлайн-курс — симулятор для розгляду поняття професійної поведінки та способів вирішувати етичні проблеми різної складності.

Курс можна пройти за посиланням: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/253>

9. Види контролю і система накопичення балів

Поточний контроль знань											Інд. завд.	Залік/	Сума
Модульна атестація № 1 (30 балів)						Модульна атестація № 2 (30 балів)							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11			
2-3-5 та Тест до 3 балів						2-3-5 та Тест до 3 балів					10-15-20	10-15-20	60-100

Робота на курсі передбачає асинхронний формат навчання тобто у зручний для здобувача освіти час. Разом з тим їх виконання має бути здійснене у вказаний у завданні термін. Завдання з тем передбачають три рівні.

Виконання завдань **середнього рівня** побудовані для ***вивчення та розуміння етичних категорій, понять та теорій:***

1. Складання глосаріїв.
2. Опрацювання теоретичного матеріалу
3. Проходження тестів.

Такі роботи за умови точного слідування вимогам дають можливість отримати максимальну кількість балів – до 2 балів.

Виконання завдань **достатнього рівня** пов'язані з вивченням власного рівня етичної культури:

1. Опрацювання теоретичного матеріалу.
2. Застосування інструментів дослідження для виявлення власної системи цінностей як соціального працівника, розробки власного іміджу тощо.
3. За бажанням проходження тестів.

Такі роботи за умови точного слідування вимогам дають можливість отримати максимальну кількість балів – до 3 балів.

Виконання завдань **високого (творчого) рівня** мають ***передбачають дослідження та розробку морально-етичних норм для організації:***

1. Застосовувати теоретичний матеріал для формування та розвитку корпоративної культури та етикету соціальних працівників
2. Дослідження та розробка рекомендацій з етичної поведінки соціальних працівників.
3. Пошук кейсів які вирішують етичні ділеми соціального працівника.

Такі роботи за умови відповідності вимогам та прояву творчості дають можливість отримати максимальну кількість балів – 5 балів.

Додатково в ході практичних занять за активну участь в обговоренні теми здобувач освіти може отримати 0,5 бали.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	За національною шкалою	
			Залік
A	90 – 100 (відмінно) Успішне проходження залікового тесту Завчасне виконання завдань високого рівня ІДЗ високого рівня Активна участь під час роботи		Зараховано
B	85 – 89(дуже добре) Успішне проходження залікового тесту Завчасне виконання завдань достатнього рівня або неформальної освіти ІДЗ високого рівня достатнього або високого рівня		
C	75 – 84 (добре) Успішне проходження залікового тесту Завчасне виконання завдань достатнього і середнього рівня або неформальної освіти ІДЗ достатнього рівня		
D	70 – 74 (задовільно) Успішне проходження залікового тесту Завчасне виконання завдань середнього рівня або неформальної освіти ІДЗ достатнього або середнього рівня		
E	60 – 69 (достатньо) Успішне проходження залікового тесту Завчасне виконання завдань середнього рівня або неформальної освіти ІДЗ середнього рівня		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного вивчення) Успішне проходження залікового тесту Завчасно виконані завдання середнього рівня 50% Відсутнє ІДЗ		Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом) Низький рівень залікового тесту Відсутність виконаних завдань Відсутнє ІДЗ		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Сушик І.В. Етика та деонтологія соціального працівника: навч. посіб./ – Луцьк: ІВВ Луцький НТУ, 2020. – 188 с.
2. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
3. Зозуляк-Случик Р. В. Етика соціальної роботи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. 190 с.
4. Хлебик С. Р. Етика соціальної роботи: навчально методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. – 221 с.
5. Шевченко Ю. М. Ш 37 Педагогічна деонтологія : навч.-метод. посіб. [для студ. спеціальності «Початкова освіта»] / Авт.-укл. Юлія Михайлівна Шевченко . – Мелітополь : Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. – 130 с.

Додаткова:

1. Петрук, В. (2021). Етичні засади роботи соціального працівника з дітьми з інвалідністю. Ввічливість. Humanitas, 5, 52–60, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021>
2. Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 1. С.70-85.
3. Собочан А., Бертотті Т., Стром-Готфрід К. Етичні міркування у дослідженнях із соціальної роботи / Пер. з англ. Т. Семигіної // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 1. С. 86-101.
4. Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 1. С.70-85.
5. Шумик А.М., Тополь О.В. Етика професійного спілкування фахівця із соціальної допомоги // Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 9–10 квітня 2018 р. / редкол. : В. Л. Погребна, Н. В. Островська, І. Ю. Тонкіх та ін. Дніпро: ЛІРА, 2018. С. 553-557.

Інформаційні ресурси

1. Посилання на курс в системі електронного забезпечення навчання Moodle. <https://epkmoodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=585#section-0>
2. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України (переглянута) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssm.kiev.ua/index.php/dopomoga/53-obitnucyz.html>

Доповнення та зміни до робочої програми навчальної дисципліни

[illegible]